

Олег Наконечний

слухач магістерської програми,
Тернопільський національний економічний університет,

Василь Магура

слухач магістерської програми,
Тернопільський національний економічний університет,

ОПТИМІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ГРОШОВО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Система обліково-інформаційного забезпечення контролю грошово-розрахункових операцій включає: 1) законодавчі, нормативно-правові акти, довідкові та інструктивні матеріали, що регламентують організаційні та методичні принципи здійснення грошових і розрахункових операцій на підприємствах України; 2) висновки різних видів експертиз (криміналістичні, почеркознавчі, товарознавчі, специфічні тощо); 3) первинні документи: касові прибуткові та видаткові ордери, акції, облігації, векселі, розрахунково-платіжні відомості, платіжні доручення, платіжні доручення-вимоги, чекові книжки, виписки установ банків з поточного та валютного рахунків підприємства, квитанції, договори про матеріальну відповідальність, акти інвентаризації каси і т.д.; 4) облікові реєстри: журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів, журнал реєстрації платіжних доручень, касова книга, звіт касира, реєстри аналітичного і синтетичного обліку за рахунками 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти», 34 «Короткострокові векселі одержані», 35 «Поточні фінансові інвестиції», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», головна книга; 5) звітність: звіт про рух грошових коштів, баланс підприємства; 6) акти документальних ревізій та перевірок грошових і розрахункових операцій, проведених до призначення поточного контролю; 7) інформація правоохоронних органів, яка знаходиться у матеріалах розслідуваних справ.

Організація належного контролю грошово-розрахункових операцій підприємства повинна передбачати обов'язкове визначення переліку об'єктів дослідження.

Ними, зокрема, можуть бути: 1) стан зберігання коштів у касі підприємства; 2) матеріальна відповідальність за збереження коштів у касі підприємства; 3) операції з готівкою; 4) операції на рахунках в банку; 5) бухгалтерський облік касових операцій; 6) стан зберігання і поточні операції з цінними паперами; 7) розрахункові операції підприємства; 8) нестача коштів та збитки, виявлені ревізією [3, с. 104-105].

За переконанням Палюха М С. як управлінський облік в цілому, так і організація контролю в його системі здійснюються за творчим підходом. Тому, виходячи з конкретних особливостей підприємства чи відповідного центру відповідальності, застосовуються різні методики й показники, які дозволяють забезпечити кінцеву мету такого контролю – пошук резервів підвищення ефективності виробництва [4, с. 163].

З метою забезпечення платоспроможності підприємства шляхом створення ефективного механізму управління заборгованістю передбачено виконання відповідних етапів: формування інформаційної бази; формування умов надання кредитів; визначення допустимого обсягу портфеля заборгованості; моніторинг складових портфеля заборгованості та структурування її за термінами погашення; розробка змін умов кредитування; оцінка і маналіз можливостей рефінансування портфеля заборгованості [1, с. 217-218].

Методичні прийоми контролю грошово-розрахункових операцій включають переважно розрахунково-аналітичні та документальні. За допомогою розрахунково-аналітичних методичних прийомів дослідження об'єкта контролю здійснюються відповідні розрахунки і аналітичні дії. Застосування документальних методичних прийомів для дослідження об'єкта контролю ґрунтується на використанні бухгалтерської інформації, зафіксованої у відповідних документах. Документальні методичні прийоми контролю грошових і розрахункових операцій включають: нормативно-правове регулювання – виявлення відхилень нормативно-правового характеру щодо встановлених нормативів здійснення й обліку грошових і розрахункових операцій; інформаційне моделювання – встановлення повного спектру нормативно-довідкової та фактографічної інформації щодо досліджуваного питання; 3) експертизи різних видів – вивчення неякісно підготовлених документів (підроблені касові ордери, фіктивні банківські чеки, виправлення у платіжних відомостях тощо); 4) дослідження документів – вивчення достовірності, доцільності та обґрунтованості зафіксованих у них господарських операцій

(формальна перевірка грошових і розрахункових документів, логічна та аналітична перевірка, зустрічна перевірка і т.д.).

Бруханський Р. Ф. стверджує, що систему контролю можна вважати ефективною лише тоді, коли вона забезпечуватиме при найменших витратах досягнення намічених цілей, тобто співвідношення затрат і економічного ефекту повинно бути позитивним. Базова ефективність контрольно-ревізійних дій визначається переважно чітким і точним визначенням завдань; обґрунтованим плануванням роботи; залученням до контрольним процедур усіх служб управління підприємства; використанням в комплексі різних видів, форм та методів контролю; систематичним підвищенням ділової кваліфікації кадрів; чітко налагодженою системою постійного оновлення інформації про чинність законодавчих актів; ефективною чіткою взаємодією контролюючих і правоохоронних органів; дійовим контролем за виконанням рішень, прийнятих за результатами контролю; постійним вивченням передового досвіду організації ревізійної роботи і її розповсюдженням; удосконаленням методики здійснення контролю. Критеріями ефективності контролю слід вважати також фактори, які призначені для визначення ступеня досягнення поставлених цілей: а) витрати часу на здійснення контролю (чим менше витрачається суспільно корисної праці, тим більш ефективним вважається контроль); б) витрати коштів на здійснення контролю (вони повинні бути мінімальними); в) організаційні витрати (характеризуються кількістю людей, яких відривають від продуктивної праці для здійснення контролю (чим менше засідань, нарад, зборів витрачається на контроль, тим він ефективніший); г) цінність інформації для потреб управління, яка формується в результаті контролю [2, с. 29].

На нашу думку, одночасно з визначенням загальної ефективності контрольно-ревізійних дій обов'язково необхідно оцінювати результативність проведених ревізій з допомогою наступного алгоритму: факт реального припинення виявлених раніше порушень; факт притягнення порушників до відповідальності; реалізація процедури відшкодування нанесеної підприємству матеріальної шкоди; факт вжиття раціональних заходів з попередження виявлених порушень.

В узагальненому вигляді ефективність проведених контрольних заходів слід трактувати як співвідношення результативно і нерезультативно проведених ревізій. Використанню такого показника повинні передувати перевірки й оцінки кожного акту проведеної ревізії.

Список використаних джерел

1. Белова І. М. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Сталий розвиток економіки. Хмельницький, 2015. №3(28). С. 217-220.
2. Бруханський Р. Ф. Стратегічні пріоритети оптимізації контрольно-ревізійних процедур в АПК України / Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку: у 2 частинах. Ч.1. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 10-11 жовтня 2008 року. К.: КНЕУ, 2008. С. 28-30.
3. Бруханський Р. Ф. Судово-бухгалтерська експертиза: навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 246 с.
4. Палюх М. С. Контрольна функція бухгалтерського обліку / Прикладна економіка – від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.]. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 161-164.
5. Пуцентейло, П. Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств. Інноваційна економіка. 2015. № 1 (56). С. 194-198.